

УДК 351.824.5: 339.54

Ю. Є. Петруня,

*д. е. н., професор, завідувач кафедри менеджменту ЗЕД,
Академія митної служби України, м. Дніпропетровськ*

В. Ю. Єдинак,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту ЗЕД,
Академія митної служби України, м. Дніпропетровськ*

Я. В. Бугай,

магістрант Академії митної служби України, м. Дніпропетровськ

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ЗА ДОПОМОГОЮ МИТНОГО ТАРИФУ

Y. Petrunya,

*Dr. Sc. (Eng.), Professor, Head of the Foreign Economic Activities Management,
Customs Academy of Ukraine, Dnipropetrovsk, Ukraine*

V. Iedynak,

*Ph.D., Associate Prof., associate professor, assistant professor of the Foreign Economic Activities Management,
Customs Academy of Ukraine, Dnipropetrovsk, Ukraine*

Y. Buhai,

MA student, Customs Academy of Ukraine, Dnipropetrovsk, Ukraine

FEATURES OF ADJUSTMENT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY WITH THE HELP OF CUSTOM TARIFF IN UKRAINE

Статтю присвячено концептуально-теоретичному розгляду питання регулювання зовнішньоекономічної діяльності через призму базових категорій митно-тарифного регулювання та реалізації митної політики держави.

The article is devoted conceptually theoretical survey adjusting of foreign economic activity through the prism of base categories of the custom-tariff adjusting and realization of customs policy of the state.

Ключові слова: митно-тарифне регулювання, мито, митний тариф, зовнішньоекономічна діяльність, митна політика.

Key words: custom-tariff adjusting, duty, custom tariff, foreign economic activity, customs policy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Обраний державою курс на розвиток ринкової економіки зобов'язує першочергову увагу приділяти теоретичному аналізу таких фундаментальних засобів регулювання економічних відносин, як мито, митний тариф, митна вартість, а також державному управлінню процесами регулювання митно-тарифних відносин в зовнішньоекономічній діяльності. Так, з метою удосконалення регулювання зовнішньоекономічної діяльності 1 січня 2014 р. в Україні прийняли євроінтеграційний закон "Про митний тариф України", що передбачає зменшення пільгових ставок ввізного мита на деякі готові або консервовані продукти, моторні транспортні засоби, обладнані для тимчасового проживання людей, нові легкові автомобілі, човни та катери та ін. Разом з цим питання митно-тарифного регулювання набуває все нових аспектів та потребує подальшого комплексного вивчення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Певну увагу аналізу категорій та понять митно-тарифного регулювання приділено у працях вітчизняних

та закордонних теоретиків економічної науки й практиків митної справи, серед яких заслуговують уваги дослідження С. Войтова, О.П. Гребельника, Г.А. Карпенко, Т.М. Мельник, М.М. Каленського, О.Б. Єгорова, Л.М. Пісьмаченко, П.В. Пашка, В.П. Науменка, А.В. Решетніченко, А.П. Кіреєва, С.І. Юрія та ін. [4—8].

Так, Г.А. Карпенко присвятив ряд праць аналізу проекту Закону України "Про внесення змін до Митного кодексу України". Це, зокрема, питання визначення кола складу проступків за порушення митних правил при зовнішньоекономічній діяльності, декриміналізації правопорушень у сфері митної справи, посилення адміністративної відповідальності за переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, зокрема шляхом становлення розмірів штрафів, що накладаються за такі порушення, залежно від вартості товарів, транспортних засобів тощо [8]. О.В. Березовською досліджувались сутнісні характеристики митно-тарифного регулювання як інструменту державного управління зовнішньою торгівлею України [7]. Процеси управління та регулювання митного тари-

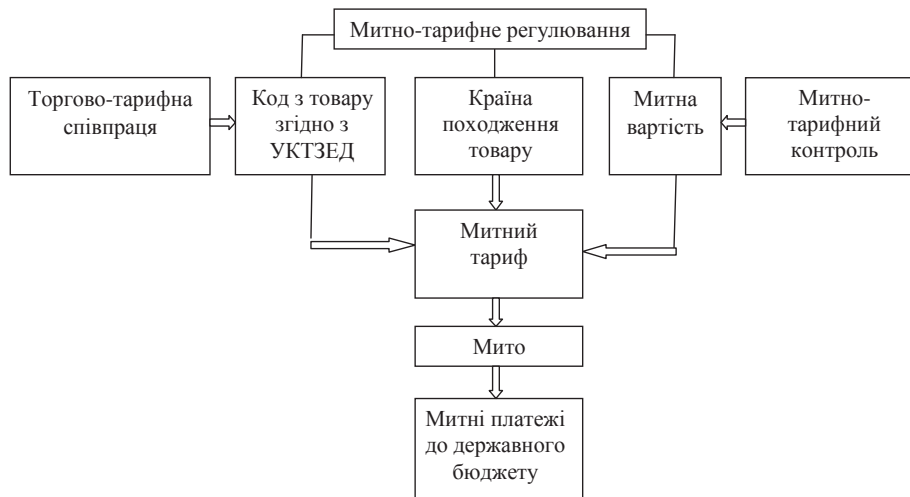

Рис. 1. Система управління процесами митно-тарифних відносин

Джерело: [5].

фу у контексті розвитку світової цивілізації та глобалізаційних процесів досліджували С. Войтов, А.В. Решетніченко [5; 6]. Проте, зосередившись головним чином на аналізі окремих і здебільшого не пов'язаних між собою економічних, правових, організаційних, технологічних та адміністративних складових митно-тарифних відносин, дослідники, на жаль, так і не вирішили питання визначення сутності та предметної області як фундаментальних понять мита, митно-тарифних відносин, так базових інституціональних основ управління процесами їхнього регулювання. З огляду на зазначені причини базові регулятори державної митно-тарифної політики в системі державного управління залишаються розбалансованими, функціонально суперечливими, що призводить до дегармонізації митної співпраці між Україною, ЄС та іншими країнами світу.

Подібний стан речей фактично залишає актуальним питання про надання зовнішній політиці України у сфері регулювання митно-тарифних відносин активного характеру, властивого країнам лідерам європейської та світової спільнот.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті полягає у визначенні особливостей регулювання зовнішньоекономічної діяльності через механізм реалізації митної політики держави.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Основний недолік сучасної системи державного управління процесами зовнішньоекономічної діяльності в Україні обумовлений, на наш погляд, безпідставною підміною сутності розуміння "митних відносин" та їх повної залежності від "політичних процесів". Підкреслюючи залежність митних відносин від політичних процесів, головними завданнями державної митної політики О.П. Гребельник вбачає в захисті інтересів вітчизняного товаровиробника шляхом використання митно-тарифного механізму як головного інструмента підвищення загального рівня цін на імпортовані товари. Подібні підходи розвивають і більшість інших авторів, обмежуючи митно-тарифні відносини системою державно-економічних і правових засобів, спрямованих на захист національних інтересів шляхом виконання фіскальних завдань. Замість розвитку якісно нової та цілісної системи державного управління процесами регулювання митних відносин, мова іде лиш про такі окремі елементи, як митно-тарифне законодавство, організація митних союзів, укладання митних конвенцій, створення вільних митних зон. При цьому головне питання про ефективну систему управління процесами регулювання митних відносин знов і знов підміняється поняттям "митної політи-

ки", яку, на наш погляд, безпідставно ототожнюють з "діяльністю політичних інститутів суспільства" [5]. Підтвердженням тому є відсутність у Митному кодексі України і самого поняття "управління процесами регулювання митно-тарифних відносин", і необхідних для цього законів, принципів, механізмів та інших конкретних засобів їх практичної реалізації, замість яких йдеться знов-таки про митну політику як систему обмежених і невизначених принципів [1].

З метою усунення очевидних суперечностей між домінуванням гіперполітизованих підходів до сфери митної діяльності та необхідністю розвитку соціально-економічно засобів регулювання процесів ЗЕД необхідно, перш за все, розробити принципово нову й цілісну систему державного управління процесами регулювання митно-тарифних відносин, під якою слід розуміти, на наш погляд, світоглядно визначений, концептуально впорядкований і методологічно забезпечений вплив місцевих, регіональних і державних органів влади на виконання базових завдань у сфері митної діяльності. Зупинимось на аналізі світоглядних, концептуальних і методологічних вимог до управління процесами регулювання митно-тарифних відносин більш детально.

Враховуючи вкрай незадовільний стан із розумінням ролі митно-тарифних відносин у процесах державного управління і фактичну відсутність підходів до розкриття структурної будови процесів управління митно-тарифними відносинами, ми вважаємо за доцільне акцентувати увагу на необхідності розвитку таких підходів, які включали б механізми всебічного регулювання відносин між суб'єктами ЗЕД, різноманітні аспекти митно-тарифного контролю й торгово-тарифного співробітництва, наведені в узагальненій схемі (рис. 1).

Існуючі методи регулювання зовнішньої торгівлі можна розділити на тарифні (митні), що ґрунтуються на використанні митних тарифів, та нетарифні — квоти, ліцензії, субсидії, демпінг та ін. Тарифні методи за своєю суттю є економічними й діють через ринковий механізм, тим самим вони спрямовані на здешевлення експорту, подорожчання імпорту, і впливаючи таким чином на фінансові результати діяльності учасників ЗЕД. Мета митно-тарифного регулювання полягає у покращенні конкурентних умов в імпортуючій країні та захисті національної промисловості, здоров'я населення, охороні навколишнього середовища, моралі, релігії і національній безпеці.

Митні тарифи можуть класифікуватись наступним чином (табл. 1).

У міжнародній практиці митне регулювання здійснюється на таких 4-х рівнях:

Таблиця 1. Класифікація митних тарифів, мита та митних ставок

Види митних тарифів	
прості (одноколонні)	єдина ставка для одного товару чи товарної групи незалежно від країни походження
складні (багатоклонні)	встановлюються дві і більше ставок по кожному товару в залежності від країни походження
Види ставок	
максимальні	діють для країн, з якими відсутні торгові угоди
мінімальні	встановлюються по відношенню до країн, яким надається режим найбільшого сприяння
преференційні	встановлюються по відношенню до ввозу окремих товарів з окремих країн, в тому числі тих, що розвиваються
Види мита	
спеціальне	використовується для захисту вітчизняних виробників від імпортованих конкурентних товарів; для попередження недобросовісної конкуренції
антидемпінгове	демпінг полягає в проникненні товарів на зовнішній ринок за рахунок зниження експортних цін нижче середнього рівня в даних країнах
компенсаційне	встановлюється у випадку ввозу на територію України товарів, при виробництві чи експорті яких використовувались субсидії

Складено за даними [5; 6].

1. Зона вільної торгівлі. У межах цієї зони країни-учасниці скасовують між собою торгові бар'єри, зберігаючи їх при цьому відносно третіх країн. Прикладом вільної торгівлі є Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ).

2. Митний союз. У межах митного союзу країни-учасниці не тільки скасовують всі обмеження в торгівлі між собою, але й засновують єдину систему зовнішніх торговельних обмежень, що усуває тим самим необхідність існування митної служби на внутрішніх кордонах. Відносно торгівлі прикладом митного союзу є Європейська економічна співдружність.

3. Спільний ринок, у рамках якого учасники крім свободи торгівлі користуються свободою переміщення всіх факторів виробництва (міграція робочої сили і капіталу).

4. Повний економічний союз, в якому країни-учасниці уніфікують свою економічну політику стосовно торгівлі, міграції робочої сили і переливу капіталу.

Безперечним є той факт, що Україні потрібно інтегруватися у світову економіку, а без членства в ЄС подібна інтеграція є ілюзорною. Членство в ЄС означає членство у всіх договорах цієї системи і відповідність національних законодавчих та адміністративних торговельних механізмів нормам, що містяться у цих договорах. Якщо законодавчий і адміністративний механізми держави-члена ЄС не стикуються з відповідним механізмом країни, що не є учасницею ЄС, виникають проблеми, насамперед тарифні перешкоди, які зачиняють ринки для товарів держави — не члена ЄС чи такі, що дуже обмежують її експорт.

ВИСНОВКИ

Отже, визначено особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності через провадження митної політики держави. Враховуючи кращі зразки практики країн — членів Європейського Союзу, доцільно, на наш погляд, більш активно поєднувати тарифне регулювання з антидемпінговими розслідуваннями, нетарифними методами регулювання та субсидіями національним товаровиробникам. Визначено чотири рівні митного регулювання у міжнародній практиці: зона вільної торгівлі; митний союз; спільний ринок; повний економічний союз.

Література:

1. Митний кодекс України з останньою ред. від 23.07.2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
2. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" з останньою редакцією від 19.04.2014 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

3. Універсальний тлумачний словник української мови (Словник.net) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.slovnky.net/about/>

4. Міжнародна економіка: підручник / За ред. В.М. Тарасевича. — К.: Центр навчальної літератури, 2006. — 224 с.

5. Решетніченко А.В. Теорія управління процесами митно-тарифних відносин / А.В. Решетніченко // Вісник Академії митної служби України. Сер.: Державне управління. — 2010. — № 2. — С. 29—34.

6. Войтов С. Еволюція митно-тарифного регулювання в контексті розвитку світової цивілізації [Електронний ресурс] / С. Войтов // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. — 2013. — № 2. — С. 70—84.

7. Березовська О.В. Сутнісно-понятійний підхід до визначення митно-тарифного регулювання як інструменту державного управління зовнішньою торгівлею / О.В. Березовська // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. — 2013. — Вип. 2. — С. 16—19.

8. Карпенко Г.Л. Історія трансформації Митного тарифу України / Г.Л. Карпенко // Митна справа. — 2014. — № 2. — С. 21—26.

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "Customs Code of Ukraine", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (Accessed 5 January 2015).
2. Verkhovna Rada USSR (1991), Law "On Foreign Economic Activities", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12> (Accessed 5 January 2015).
3. Universal Explanatory Dictionary of Ukrainian language (2014), available at: <http://www.slovnky.net/about/> (Accessed 5 January 2015).
4. Tarasevych, V.M. (2006), *Mizhnarodna ekonomika: Pidruchnyk [International Economics: Textbook]*, Tsentr navchal'noi literatury, Kyiv, Ukraine.
5. Reshetnichenko, A.V. (2010), "The theory of process control customs tariff relations", *Visnyk Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy Derzhavne upravlinnia*, vol. 2, pp. 29—34.
6. Vojtov, S. (2013), "The evolution of customs and tariff regulation in the context of world civilization", *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu*, vol. 2, pp. 70—84.
7. Berezov'ska, O.V. (2013), "Essential-conceptual approach to the definition of customs and tariff regulation as an instrument of state for foreign trade", *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia, pedahohiky ta psykholohii*, vol. 2, pp. 16—19.
8. Karpenko, H.L. (2014), "The history of the transformation of the Customs Tariff Ukraine", *Mytna sprava*, vol. 2, pp. 21—26.

Стаття надійшла до редакції 09.12.2014 р.